

YÜCE ALLAH'İ VE HZ. PEYGAMBER'İ RÜYADA GÖRME MESELESİ

CAĞFER KARADAŞ
PROF. DR.
ULUDAĞ Ü. İLAHİYAT FAK.

SAYI: 4 • TEMMUZ-ARALIK 2018 • SAYFA: 171-179

A. Rüya ve Mahiyeti

G enel kabule göre uykuda görülen *rüya*, bir şeyin gerçeği veya kendisi değil o şeyin şekli, sûreti, hayali veya misalidir. Diğer bir ifade ile *rüya*, zihinde oluşan tahayyül ve tasavvurlardır.^[1] Bu tasavvur ve tahayyüllerin iyi ve güzel olanlarına *rüya*, kötü olanlarına ise *hulm* denilmektedir. Türkçede iyi rüyalar için *düş*, kötü rüyalar için *kabus* veya *karabasan* kavramları tercih edilmektedir. Bununla birlikte rüya ve düş kavramları, uykuda meydana gelen hem olumlu hem de olumsuz hayal ve tasavvurlar için kullanılabilir. Bu haliyle rüya inkar edilemez bir gerçekliktir ve her insan bu tecrübeyle bir şekilde hayatında yaşamaktadır.

Buhârî ve Müslim’de geçen hadislerle göre Hz. Peygamber rüyayı üç kısma ayırmıştır: 1. Allah’tan bir müjde şeklinde gelen sâdık rüyalar, 2. Şeytandan gelen üzücü ve korkutucu rüyalar, 3. Kişinin kendisinden kaynaklanan rüyalar.^[2] Avf b. Malik’ten gelen rivayet, tasnifte geçen maddeleri biraz daha açıklayıcı mahiyettedir. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Rüya üç türdür: 1. İnsanoğlunu tedirgin etmek için şeytanın içine attığı vesvese sonucu oluşan kötü ve korkulu rüyalar, 2. Kişinin uyanırken önem verdiği hususların gece zihnine yansması ile oluşan rüyalar, 3. Peygamberliğin kırk altı da biri olan sadık rüyalar.”^[3] Büyük sufi Kuşeyrî’nin

[1] Ragıb el-İsfehani, *el-Müfredât*, İstanbul 1986, s. 304; Kuşeyrî, *er-Risâle*, nşr. Maruf Zerik-Ali Abdulhamid, Beyrut 1410-1990, s. 365; Nureddin es-Sabunî, *el-Kifaye fi’l-Hidaye*, nşr. Muhammed Aruçi, Beyrut 1435/2014, s. 165-167; Ebü’l-Müntehâ, *el-Külliyât*, Beyrut 1412/1996, s. 475; Mustafa el-Arusî, *Netaicü’l-efkârî’l-kudsiyye fî beyâni meâni Şerhi’-Risâleti’l-Kuşeyriyye*, nşr. Abdulvaris Muhammed Ali, Beyrut 2007, II, 324, 326.

[2] Buhârî, “Ta’bir” 26; Müslim, “Ru’ya” 6.

[3] Taberânî el-Mu’cemu’l-Evsat, nşr. Tarık b. İvadullah b. Muhammed-Abdulmuhsin İbrahim el-Hüseynî, Daru’l-Haremeyn, Kahire 1415, VII, 24.

rüya bazen şeytanın vesvesesi, bazen kişinin içinde oluşan duygular, bazen meleğin ilhamı, bazen de Allah'ın insanın kalbinde yarattığı haller sonucu gerçekleşir tasnifi ile ünlü müfessir Zemahşeri'nin rüyanın ya kişinin kendisinden ya melekten veya şeytandan kaynaklanır şeklindeki sınıflaması yukarıdaki hadislerden mülhem olsa gerektir.^[4]

Buna göre rüyanın ortaya çıkışını tetikleyen hususlar, geçmişin iyi veya kötü tecrübeleri, gelecek beklentileri ile bazı dış etkenlerdir. Rüyanın görülme zamanı ise daha çok uykunun hafiflediği veya uyanmaya yakın zaman dilimidir. Bu yüzdendir ki rüyaların hatırlanması mümkün olabilmektedir. Eğer araya derin bir uyku girmişse hatırlama ihtimali daha zayıf olabilmektedir. Çünkü rüya zihinde uyku halinde ortaya çıkan bir hayal ve tasavvur olduğundan, uyanırken kurulan hayal ve tasavvurlar için geçerli olan hatırlama zorluğu bunun için de geçerlidir. Nitekim görme ile hatırlama arasındaki zaman aralığı uzunluğunun, hatırlama ihtimali ve imkanını zayıflatıcı bir etki meydana getirdiği herkesin malumudur.

B. Rüya Allah'ın Görülmesi

Yüce Allah'ın rüyada görülmesi İslam alimlerinin geneline göre caiz değildir. Çünkü yukarıda geçtiği gibi rüyada bir varlığın kendisinin değil, hayalinin veya misalinin görülmesi söz konusudur. Allah Teala, hayal ve misalden münezzehtir olduğu için rüyada dahi olsa hayalinin zihinde kurgulanması veya misalinin düşünülmesi, asla caiz değildir. Ehl-i Sünnet alimlerinin kabul ettiği *Allah'ın cennette görülmesi*, O'nun sevgili kullarına tanıdığı en büyük ikramdır. Bunun rüyada bile olsa dünyada gerçekleşmesi, ahiretteki görmenin değerini düşürücü bir fonksiyon icra eder. Hz. Musa'nın dünyada görme talebinin geri çevrilmesi, bu yargıyı güçlendiren önemli bir delildir. Bu olaydan hareketle İslam alimlerinin geneli her ne kadar aklen dünyada Allah'ın görülmesi mümkün olsa bile, bunun dünya hayatında gerçekleşmesinin söz konusu olmadığı hususunda ittifak etmişlerdir. Hz. Peygamber'in Allah'ı miraçta görmesi meselesi, sahabeden beri tartışılmakta olup bu konudaki ağırlıklı görüş, O'nun da Allah'ı görmediği veya kalbiyle gördüğü şeklindedir. Kalbiyle görmesi de, O'nun kesin bilgiye ulaşması olarak değerlendirilmiştir.^[5]

[4] Kuşeyri, er-Risâle, s. 366; Zemahşeri, *el-Keşşaf*, nşr. Muhammed Said Muhammed, Kahire ts. Daru't-Tevfikkiye, II, 487; Mustafa el-Arusî, *Netâic*, II, 325.

[5] Ebu'l-Muîn en-Nesefî, *Tabıratü'l-edille*, nşr. Hüseyin Atay, Ankara 2004, I, 551-552, 571; İbn Ebi'l-İz, *Şehu'l-Akide'ti'l-Tahaviyye*, nşr. Şuayb Arnavut, Dımaşk 1401/1981, s. 155; Ali el-Karî, *Şerhu'l-Fıkhü'l-Ekber*, Beyrut 1404/1984, s. 185.

Rüyada Allah'ı görmenin, görme şartları haricinde keyfiyetsiz bir şekilde gerçekleşeceği iddiaları da çok tutarlı değildir. Sufilerden Kelabazî, dünyanın geçici olması dolayısıyla bakî olanın bu dünyada görülmesinin imkansızlığına işaret eder. Öte yandan bu durum dünyanın bir imtihan alanı kılınması ile imanın gaib olan Allah'ı tasdik edilmesi gerçeğine de ters düşmektedir. Çünkü Yüce Allah'ın rüyada veya uyanıkken bu dünyada görülmüş olması zorunlu olarak iman etmeyi gerektirir. Bu zorunluluk hem iradeye bağlı imtihan olgusunu hem de Allah'ın gaib olma gerçeğini ortadan kaldırır. İlk dönem sufilerinden Hamza b. Habib ez-Zeyyat gibi bazı zevatın rüyasında Allah'ı gördüklerine dair bilgiler bulunmasına karşın, kendisi de bir sufi olan Kelabazî bu iddiaları kesinlikle reddeder ve sufilerin tamamının dünyada Allah'ın görülmeyeceği kanaatinde olduklarını, hatta Ebû Said el-Harraz gibi önde gelen ilk dönem sufilerinin bu hususta kitap yazdıklarını dile getirir. Cüneyd-i Bağdadî ise bu konuda bir *risale* kaleme alarak Allah'ın görülmesi şeklindeki bu tür iddialarda bulunanları yalanlamış ve sapıklıkla itham etmiştir. Kelabazî'ye göre sufiler içinde yolun ehli olan hiç kimseden böyle bir iddia sadır olmadığı gibi, vukuuna dair anlatılan hikayelerin gerçekliği tartışmalı ve haberlerin doğruluğu şüphe götürür niteliktedir. Kuşeyrî de bunu destekler mahiyette dünyada keramet olarak Allah'ın görülmesinin söz konusu olamayacağı hususunda icma bulunduğu bilgisini aktarmakla birlikte, eserinin rüya kısmında bazı sufilerin Allah'ı gördüklerine dair sözlerine yer vermiştir.^[6]

Bazı seçkin kişilerin Allah'ı görme iddialarını, görmek olmaksızın rüyada ilham almaları veya bir şekilde ilahî tecelliye muhatap olmaları şeklinde yorumlamak daha isabetli bir yaklaşımdır. Nitekim Ali el-Kari bu görmenin Allah'ın birçok tecellisinden biri olan bir çeşit tecelliye muhatap olmak olarak değerlendirmiştir. Çünkü Allah, zatına dair bir suretin bulunmasından ve bunun görülmesinden münezzehtir. İbn Hümam ise, bu şekil görmeyi, Allah'ın görülmesini engelleyen sûret perdesini görmek olarak nitelemiştir. Bazı rivayetlerde görmenin kalp ile gerçekleştiğinin ifade edilmesi de bu yorumu destekler mahiyettedir. Çünkü hem rüyanın hayal ve tasavvur olduğunu ifade etmek hem de Allah'ı gördüğünü iddia etmek, Allah'ın hayal ve tasavvurunu görmek gibi ciddi bir çelişkiyi bünyesinde barındırmaktadır. Subkî, *Hz. Peygamber'in Allah'ı bir genç suretinde gördüğü* şeklindeki rivayetlerin hepsinin uydurma olduğunu, bunların Hz. Peygamber'e iftira anlamı

[6] Kelabazî, *et-Taarruf li mezhebi ehli't-tasavvuf*, nşr. Mahmud Emin, Kahire 1400/1980, s. 58-59; Kuşeyrî, *er-Risâle*, nşr. Maruf Zarik-Ali Abdulhamid, Beyrut 1410/1990, s. 260; Sabunî, *el-Kifaye fi'l-hidaye*, nşr. Muhammed Aruçi, Beyrut 1435/2014, s. 166-167.

taşıdığını kesin bir dille ifade eder. Beyazîzâde'nin naklettiğine göre Ebû Hanîfe'nin Allah'ı rüyada gördüğüne dair hiçbir bilgi sabit değildir. Ebû Mansur el-Matürîdî, Allah'ın rüyada görülmesini imkansız görmüş, Eş'arîlerin önde gelenlerinden Ebû Bekir el-Bakillânî gibi tahkik ehli alimler de bu görüşü tercih etmişlerdir. Çünkü rüyada görülen misalden ibarettir ve Allah, misali olmaktan münezzehtir.^[7]

Matürîdî alimlerinin önde gelenlerinden Nureddîn es-Sabunî'nin Ebû Mansûr el-Matürîdî ve Kelabazî'den naklettiği malumat rüyada Allah'ın görülmesi meselesine farklı bir açıklık getirecek mahiyettedir: En'am Suresi 75-80 ayetlerinde geçen Hz. İbrahim, kavmi ile olan tartışmasında yıldız, aya ve güneşe bakarak "işte bu benim Rabbim" ifadesini kullanmaktadır. Bunların her birinin kaybolması sonucu Hz. İbrahim onlara "böyle kaybolan şeylerin Tanrı olamayacağını" anlatır ve tartışmayı "Ben sizin Allah'a ortak koştuklarınızdan uzağım ve ben yüzümü bir hanîf olarak gökleri ve yeri Yaratana çevirdim, ben asla ortak koşanlardan olamam" sözü ile tamamlar. Aslında Hz. İbrahim'in onlara anlatmak istediği husus, Allah'ın bizzat kendisi görülemez, görülen bu şeyler ancak Allah'ın varlığına bir işaret olarak değerlendirilebilir. Çünkü Hz. İbrahim'in peygamber olarak gönderildiği kavmin taptığı bu yıldız, ay ve güneş gerçekte Allah'ın yarattığı mahluklar cinsindedir. Dolayısıyla bunların tanrı olarak görülmesi şirkidir. "*Kesin inananlardan olsun diye, işte böylece İbrahim'e göklerin ve yerin sahibini ve gerçek hükmedenin kim olduğunu göstermiştik*"^[8] ayeti ile Hz. İbrahim, bu hakikate daha önce vakıf kılınmıştı. Nitekim bazı veliler "Baktığım her şeyde ancak Allah'ı görüyorum" derken, gördükleri şeylerin Yüce Allah'ın varlığına ve sırrına şahit ve işaret olduğunu anlatmak istemişlerdir.^[9] Buradan anlaşılıyor ki, bazı sâlih kişilerin "rüyada Allah'ı gördüm" demeleri, bazı hakikatlere rüyada ilahî bir lütuf ve ikram yoluyla vakıf kılındım anlamındadır. İbn Kayyim el-Cevziyye'nin aktardığına göre Allah, kişinin kalbine ilhamda bulunur ve bu ilham uykuda Allah'ın kulu ile konuşması şeklinde gerçekleşir ve bunu kişi Rabbi ile konuşması biçiminde ifade eder.^[10] Rüyada görülenin bir temsil veya hayal olması dolayısıyla Yüce Allah'ın bu şartlar içinde görülmesi söz konusu değildir. Merginani'nin naklettiğine göre Semerkand ulemasının çoğunluğu Allah'ın rüyada görülmesini caiz görmemişlerdir. Ebû

[7] Ali el-Karî, *Şerhu'l-Fıkhu'l-Ekber*, s. 184-187; Beyazîzâde, *İşârâtü'l-merâm min ibârâti'l-İmâm*, Kahire 1368/1949; s. 210; Aclunî, *Keşfu'l-hafa ve müzîlü'l-ilbâs*, Beyrut 1405/1985, I, 527.

[8] el-En'am 6/75.

[9] Sabunî, *el-Müntekâ min ismeti'l-enbiyâ*, nşr. Mehmet Bulut, Beyrut 1435/2014, s. 50-53.

[10] İbn Kayyim el-Cevziyye, *er-Rûh*, nşr. Muhammed İskenderanî, Beyrut 2014, s. 35.

Mansur el-Matürîdî ise rüyada Allah'ı zatını gördüğünü iddia eden kişinin putperestlerden daha beter olduğu yönünde bir görüş ortaya koymuştur.^[11]

C. Rüyada Hz. Peygamber'in Görülmesi

Hz. Peygamber'in rüyada görülmesine gelince ilim geleneğimizde tercih edilen görüşe göre Hz. Peygamber rüyada ancak aslî şemâli yani kendi gerçek dış görünüş ve özellikleriyle görülebilir. Bu yüzden aslî suretini görmemiş bir kimsenin "O'nu rüyamda gördüm" dediğine itibar edilmez. Nitekim rüyasında Allah Resûlü'nü gördüğünü iddia eden bir kimseye sahabeden Abdullah b. Abbas, gördüğü şahsın özelliklerini sorma gereği duymuş, rüya gören kişinin anlatımının Hz. Peygamber'in dış görünümüne uygun düştüğünü anlayınca "Doğru, sen gerçekten Allah Rasûlü'nü (s.a.v.) görmüşsün" diye onay vermiştir.^[12] İmam Buhârî kendi hocalarının "Peygamber'i rüyada görmek, kişinin onu ancak hayatında asli sureti üzere görmesi durumunda mümkün olabilir." görüşünü benimsediklerini nakleder.^[13] Dolayısıyla Hz. Peygamber'i hayatta görmemiş ve O'nun gerçek suret ve şemâlini bilmeyen kişinin rüyada Hz. Peygamber'i gördüğünü iddia etmesi bir gerçeğe tekabül etmez. Daha önce geçtiği gibi rüyada görülen bir suret ve şekildir. Bu yüzden dünyada aynı anda bazı kişiler Hz. Peygamber'i genç, bazıları, orta yaşlı, bazıları ise yaşlı olarak görmekte, görenlerin bir kısmı doğuda bir kısmı batıda, bir kısmı kuzeyde bir kısmı ise güneyde yaşamaktadırlar. Hz. Peygamber'in aynı anda bu şekillerin ve mekanların her birinde bulunması ve görülmesi imkansız olduğuna göre, rüya görenler sadece hayalî bir şekil ve suret görmektedirler.^[14]

Bu durumda Hz. Peygamber'i rüyasında görmek ancak onu gerçek hayatta görmüş olan sahabiler veya O'nun şekil ve şemâlini tam anlamıyla bilenler için söz konusu olabilir. "Beni rüyasında gören gerçekten görmüş demektir, çünkü şeytan benim sûretime giremez"^[15] hadisi ancak O'nu gerçek hayatta gören veya şemâlini tam olarak bilen kişiler için söz konusudur. Bir başka hadiste "Beni rüya gören gerçekte beni görmüştür"^[16] buyrulmaktadır. Burada "beni görmüştür" demek benim cismimi veya heyetimi görmüştür anlamına gelmez. Çünkü rüyada görülen teşbih, temsil veya hayalden

[11] Merginanî, *et-Tecnis ve'l-Mezid*, Süleymaniye Ktp., Fatih nr. 2456, vr. 159b.

[12] bk. Hâkim, Müstedrek, nşr. Mustafa Abdulkadir Ata, Beyrut 1411/1990, IV, 393.

[13] Buhârî, Ta'bir, 10.

[14] Mustafa el-Arusî, *Netaicü'l-efkârü'l-kudsiyye fî beyâni meâni Şerhi'-Risâleti'l-Kuşeyriyye*, nşr. Abdülvaris Muhammed Ali, Beyrut 2007, II, 326.

[15] Buhari, "İlim", 38, "Ta'bir", 10, "Edeb" 109; Müslim "Ru'ya" 10,11; Tirmizî "Ru'ya" 4, 8.

[16] Müslim "Ru'yâ" 11.

ibarettir. Bunun anlamı ben nasılsam beni o halimle hayal etmiş veya temsili görmüş demektir. Öte yandan şeytan bir kişiye rüyasında gördüğü bir görüntünün peygamber olduğu vesveseni verebilir. Şayet rüyayı gören kişi eğer Hz. Peygamber'in gerçek suretini veya şemailini biliyorsa bunun bir şeytanî kandırmaca olduğunu anlar, değilse anlamaz.^[17]

Bununla birlikte bir kimse rüyasında Hz. Peygamber'i hakiki suretiyle görmüş olsa bile onun rüyada söylediğinin içeriği Kur'an ve sünnetle çelişiyorsa, amel edemez. Söz gelimi bir kişi, rüyasında Hz. Peygamber'in ona helal olan bir hususun haram olduğunu; haram olan bir hususun ise helal olduğunu söylediğini görmüş olsa bu rüyanın hiçbir değeri yoktur. Günümüzde bazı kesimler tarafından iddia edilen imtihan sorularının rüyada Hz. Peygamber tarafından bir kişiye verilmesi gibi safsatalar buna en çarpıcı örnektir. İmtihan sorularının verilmesi demek O'nu bir hırsızlığa alet etmek demektir. Aynı şekilde herhangi bir boşama eyleminde bulunmamış olan bir kimse rüyasında Hz. Peygamber'in kendisine eşini üç talakla boşadığını söylediğini görse, bu rüya ile de amel edemez. Keza güvenilir iki tanığın beyanıyla bir davada hüküm veren bir hâkim, rüyasında Hz. Peygamber'in kendisine o tanıkların beyanının geçersiz olduğunu söylediğini görse bu rüyayı dikkate alamaz. Çünkü subjektif bir nitelik taşıyan rüyaya dayanarak, naslarla sabit dinî hükümler terkedilemez.^[18]

Son olarak Hz. Peygamber'i rüyada gördüğünü iddia edenler zaman içinde bunu uyanıkken gördükleri iddiasına kadar vardırabilmişlerdir. Ebü'l-Yüsr el-Pezdevî bu şekil iddiada bulunan bir kişinin kendi dönemlerinde yaşadığını, Buhara alimlerinin bu kişiye tepki göstermesi üzerine bölgeyi terk etmek zorunda kaldığını bildirmektedir. Onun bildirmesine göre bu kişi rüyada değil, uyanıkken Hz. Peygamber'i gördüğünü ve ona göre dini yaşadığını iddia etmektedir.^[19] Günümüzde de bazı zevatın her zaman ve zeminde Hz. Peygamber'i gördüğünü, hatta toplantılarına katıldığını iddia edecek kadar ileri gittiği görülmektedir. Tarihî ve güncel gelişmeler gösteriyor ki, bu tür iddialar ve istismarlar hemen her dönemde olmuş ve ulema bunlara karşı gerekli cevapları vermiş ve alınması gereken tedbirleri almıştır. Böylesi iddia sahipleri her ne kadar dinî konularda cahil ve zihinsel yönlendirmeye maruz kalmış kesimler üzerinde etkili olsalar da, dinini bilen ve aklını kendi kontrolünde tutan kişilere etki etmesi söz konusu değildir.

[17] Mehmet Yaşar Kandemir, *İmam Tirmizi Şemail-i Şerif Şerhi*, İstanbul 2015, III, 325.

[18] Karafî, *el-Furuk*, Kuveyt 2011, IV, 244-246; Şatıbî, *el-İtisam*, Riyad 1412/1992, I, 191-192.

[19] Ebü'l-Yüsr el-Pezdevî, *Usulü'd-dîn*, nşr. Hans Peter Linss, Kahire 1383/1963, s. 256.

D. Rüya Yoluyla Hz. Peygamber'den Haber Alma

Bilinen bir gerçektir ki, Peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa (sav) bütün açıklama ve uygulamalarını hayattayken ortaya koymuştur. O'nun sünnet-i seniyyesi olarak adlandırılan bu uygulama ve açıklamaları, sahabe-den başlamak üzere nesilden nesile fiilî ve sözlü olarak aktarılarak sağlam ve sağlıklı bir şekilde bize kadar ulaştırılmıştır. Allah'ın kitabı Kur'an-ı Kerim'in yanında bizim için ikinci kaynağımız işte bu sünnet-i seniyyedir. Bunun dışında Hz. Peygamber'in rüyayla veya başka bir yolla açıklamada bulunması veya talimat vermesi söz konusu değildir. Nitekim hadis alimleri, sadece Hz. Peygamber'in hayattayken söylediği sözlerin hadîs kabul edilebileceği, bunun sıhhatinin de objektif senet yoluyla tespit edilebileceği; keşif ve keramet gibi subjektif bir takım yollarla asla hadîsin sıhhatinin tespit edilemeyeceği kanaatini ortaya koymuşlardır. Nitekim Abdullah b. Mübarek *eğer senet olmasaydı, dileyen dilediğini söylerdi, yani hadîs uydururdu* demiştir.^[20] Şevkanî ise bu konuda daha net ifadeler kullanmış ve şu izahı getirmiştir: Yüce Allah, Peygamberimizin diliyle bize gönderdiği şeriatı tamamlamıştır. "Bugün size dininizi tamamladım"^[21] ayeti de buna delildir. Peygamberimizin vefatı sonrasında rüyada görülüp söylediği bir sözün veya yaptığı bir işin bize delil olacağına dair bir hüccet bulunmamaktadır. Vefatıyla birlikte şeriat tamamlandığı için, dinî konularda başka bir delile ihtiyaç bulunmamaktadır. Zaten O'nun vefatıyla birlikte peygamberlik de son bulmuş olup herhangi bir şekilde devamı söz konusu değildir.^[22]

E. Sonuç

Sonuç itibariyle 1400 yıllık süre zarfında başta sahabe, tabiîn ve tebe-i tabiîn olmak üzere peygamber varisleri olan alimlerin gösterdiği titizlik sayesinde hem dinin kaynakları olan kitap ve sünnet hem de bunlardan çıkarılan hükümler sağlam bir şekilde korunmuş ve nesilden nesile aktararak bugünlere ulaşmıştır. Rüya ve benzeri subjektif temeller üzerine sağlam din binasının kurulması, mümkün görülmediğinden daha başlangıçtan itibaren bu dinin alimleri, bunların kesin delil olmadığını ve dolayısıyla bir hükme kaynaklık edemeyeceğini açıkça ifade etmişlerdir. Bu, rüyanın inkarı veya yok sayılması değil, adalet gereği hak ettiği değerine ona verilmesidir. Rüya bir bilgi kaynağı olabilir ancak gerçeği tam yansıtan, tutarlı ve denetlenebilir

[20] Kasımî, *Kavâidü't-Tahdîs*, Beyrut 1407/1987, s. 181, 192. Talat Sakallı, *Rüya ve Hadis Rivayeti*, Isparta 1994, 51-68.

[21] el-Maide 5/3.

[22] Şevkanî, *İrşâdü'l-fühûl fi ilmi'l-usûl*, Riyad 2000, II, 1020-1021.

bir bilgi kaynağı değildir. Bu gibi özellikleri dolayısıyla dinde delil olması da alimler arasında kabul görmemiştir.

Öte yandan peygamberlerin rüyaları ve rüya yorumları onların *ismet* sıfatına sahip olmaları dolayısıyla kesinlik ifade eder. Onlardan yola çıkarak normal insanların rüyalarının ve yorumlarının da aynı şekilde gerçeğe tekabül edeceğini söylemek doğru değildir. Rüyalar Hz. Peygamber'in de hayatında yer almış bir olgudur. Bu gerçeği sahabeden itibaren bütün alimler de biliyordu. Buna rağmen rüyaların kesin delil olamayacağı şeklinde kesin bir kaide koymuşlarsa, peygamberle normal insan arasındaki ayrıma dikkat ettikleri içindir.

Eklemek gerekir ki, Hz. Peygamber'in hayatına bakıldığında rüya konusunda tek düze bir tavır sergilemediği de açıkça görülür. O'nun hem kendi rüyalarına hem de ashabının rüyalarına dair yorumları hadîs kitaplarında çokça zikredilmektedir. Hz. Aişe ile evliliğinin kendisine rüyada müjde olarak verilmesi, halası Ümmü Haram'ın bir deniz seferinde şehit düşeceğinin bildirilmesi, Hicret'in haber verilmesi bunlardan bir kaçıdır.^[23] Bununla birlikte Hz. Peygamber kötü rüyaları "şeytanın uykusunda insanla oynaması" olarak nitelemiş, bunların anlatılmasını kesin bir dille yasaklamış ve yorum taleplerini de geri çevirmiştir.^[24] Demek ki, Hz. Peygamber'in anlatılmasını hoş görmediği ve yorum taleplerini reddettiği rüyalar da vardır. Bazı kesimlerde görülen Hz. Peygamber'in her rüyayı yorumladığı şeklindeki bir kanı hiç de doğru değildir. Rüya üzerinden gerçekleştirilen istismar ve sahtekarlıklar dikkate alındığında ümmetin alimlerinin bu konuda ne kadar sağlıklı bir düşünce geliştirdiği ve sağlam bir noktada durduğu açıkça görülür. Nitekim onların bu duruşu, Hz. Peygamber'in sünnetinden mülhem ve onu takip eden bir yol ve yöntemin adı olmuştur.

[23] Buharî, "Ta'bir" 12, 20, 21, 39; Müslim "Ru'ya" 20.

[24] Müslim, "Ru'ya" 14-16.